

אורי אבנרי ממשיך לדווח על שיחותיו עם אנשי צמרת ואנשים ברחוב

לקראת אנקטורה

ריות". עוד כמה מרגישים המצרים את עצמם כערכים? מה ערכי רי מה מצרי בתודעתו של המצרי הי מצוי?

אחד הנוכחים מדבר בזילזול על פולחן הערביות. "זהו גזענות גנוחה, בדיקו כמו הציונות", הוא אומר. "מישהו המציא תורה שלמה על הדיוקן הערבי — איך נראה אף ערבי, פה ערבי, שיער ערבי, הכל שטויות".

אבל גם הוא מודה שיש סולידריות ערבית. "האם לא הושטנו את כל העזרה האפשרית ללוחמי-השיחרור האל-גייריים, בלי כל תמורה וחשבון?"

כמו ישראלים ויהודים

מתווכחים בלהט. מצריים היא ערבית. אבל גם שונה מעמית-ערב אחרים. תחסין באשירי, פקיד בכיר במשרד החוץ, לשעבר דוברו של הנשיא אל-סאדאת, מסביר את אחד הגורמים להבדל. לפני מלחמת-העולם הראשונה היה המיזרח הערבי משועבד לשלטון העות'מאני. הוא ביקש ישועה מידי אויבי העות'מאנים — הבריטים. כך נולד המרד הערבי, בהנהגת מישפחת האהאשימים, ואילו המצרים היו אז משועבדים לבריטים, ורבים מהם אהדו את העות'מאנים. הקצין המצרי שהיה אחד מראשי התנועה הלאומית הערבית בראשית המאה, עזין עלי אל-מצרי, אסר במלחמת-העולם הראשונה על אוהדיו למרוד בתורכים, ולק לאחר מכן, במהלך המלחמה, שינה את דעתו.

הניגוד בין שני הזרמים הערביים הסיי תיים רק ב-1954. כאשר יצאו הבריטים סופית ממצריים, אך נראה כי הפער לא נסתיים לגמרי. הוא מופיע מדי פעם מחדש. ערכתי מעין מחקר פרטי, שאלתי מצרים רבים: מה אתה יותר, מצרי או ערבי? התשובה הכימעט-אחידה היא: **תה: אני קודם כל מצרי, אחר-כך ערבי.**

הכפילות המצרית-ערבית בתודעתו של האדם המצרי מזכירה, איכשהו, את הכפילות הישראלית-יהודית בתודעת האדם הישראלי. הרעיון של ניתוק ישראל מן העם היהודי קיים אצלנו רק בשוליים, בקבוצה הזעירה של הכנענים, וגם במצריים הרעיון ה"פרעוני" הוא שולי. **אין גבול ברור בין ישראליות ויהדות, גבול ברור כזה אינו קיים גם בין ערביות ומצרייות. יש גבול ממושמש, והוא זו מדי פעם — פעם לכיוון האחד ופעם לשני.**

בימי גמאל עבד-אל-נאצר נעה המטוטלת לעבר הערביות. יתכן שעבד-אל-נאצר ראה בלאומיות הכל-ערבית גם מכשיר להשתלטות מצרית על אוצרות-הנפט של המפרץ. אולם נאצר נכשל, וכיום נעה המטוטלת לכיוון המפרץ. המצריות מתחזקת על חשבון הערביות.

אך אין אשלייה גדולה יותר מזו האור מרת שאפשר להביא את המצרים לניתוק מן העולם הערבי, ולהצטמקות בלאומיות מצרית-גרידא. מי שבונה על כך חשבון מדיני — למשל, חשבון של שלום נפרד עם מצריים, על חשבון שאר הערבים — עולה על דרך מסוכנת. שלום כזה, אם הוא בכלל אפשרי, לא יחזיק מעמד. בי מוקדם או במאוחר תזוו המטוטלת שוב לכיוון המפרץ.

"אנחנו לב העולם הערבי, חוץ רים ואומרים המצרים בכל שיוחה. דרך מצריים אפשר להגיע לשלום עם העולם הערבי כולו. זאינו שלום נפרד יניב פירות זמניים בלבד.

הוספתי ושאלתי: לאיזה חלק של העולם הערבי מרגיש המצרי את עצמו קרוב ביותר?

כל הנשאלים הזכירו, כמדינה הי ערבית הקרובה ביותר, את סודאן. אחריה הוזכרו סוריה והפלסטין. המערב הערבי (אל-מצריב או המצריים)

אחרונה נחוג כאן בר-מיצוה לפני עשר שנים. הקהילה מורכבת כולה מזקנים ומזקנות.

"בזמנו פנסיונרים", אומר לי אחד משני הקשישים במקום, כי צרפתיות.

האולם הגדול והמפואר נטוש. קשה מאד

מוחמד סידני-אחמד אש"ף קיים

סעד זגלול באשה הצבא תומך

לאסוף מניין. על השולחנות מונחים ספרים תפילה ישנים, רובם דולשוניםיים, בעברית ובצרפתית. בעמודי-הפתיחה רשומים שמות הבעלים-לשעבר, אנשי הקהילה שאינם עור.

עזרת-הנשים, כך מספרים לי, הורדה מומן מן היציע לאולם. מיספר המתפללים קטן מדי, מכדי לפזר אותו בבניין הגדול. "כשיבוא השלום, יבקר כאן ישראלים רבים שהם יוצאי-מצרים, והבניין יתמלא שוב חיים," אני מנסה להגים את הקשישים. "אם ירצה השם," עונה אחד מהם, בלי תיקוה. איש מהם אינו יודע עברית.

כעבור כמה שעות, בארוחת-ערב בבית פרטי, פגשתי יהודי מסוג אחר. מסתבר שיש יהודים בקאהיר, שאינם באים לבית-הכנסת. אחד המזומנים לארוחה היה עורך-דין יהודי, בעל לשון חריפה. המעורה בחברה המצרית ככל מצרי אחר. הוא איש השמאל, ונחשב כאחד מאנשי-הצמרת בי מיקצועו. גם אשתו הנאה היא יהודיה. **אני מזכיר את השיחה לנשיא המעניין אותי: "ערביות" ו"מצרי"**

אני. כשאני משיב שאני ישראלי, הוא אומר לי: "בוא אתה, אני אראה לך את הקבר של היהודים."

אני הולך אחריו, בין שורות של קברים, אל אחת הפינות. אני שובר לי את הראש: אילו יהודים? האם לחמו יהודים בצבא המצרי במלחמת-העצמאות, בסניף?

פיתרון התעלומה חרוט על לוח-שיש גדול. בערבית כתוב: "כאן קבורים הרוני האוייב".

מסתבר שכאן נקברו כמה חללי צה"ל של מלחמת ששת-הימים ויום-הכיפורים. השמות נמחקו מן השיש. נראה כי הגופות הוצאו והועברו לישראל.

תחסין באשיר המצרים הם ערבים

מוצטפה אל-נחאם באשה הווארד חוור

(כששאלתי על כך אלוף ישראלי, הביע את הסברה כי נקברו שם טייסים שניספו בשמי מצריים.)

מצות ישראל

רמישרד של בית-הכנסת הגדול, בלב קאהיר, ערימה גדולה של מצות. על התיבות רשום: תוצרת ישראל. הגבאי הזקן מסביר לי שהם הגיעו דרך שווייץ. הביקור בבית-הכנסת עצוב. בפעם הי-

ש יירתי ב"עיר המתים" של קאר היר, שהיא עיר-בתוך-עיר. זהו שטח ענק לרגלי המצודה העתיקה של צלאוו אל-דין, החולשת על העיר כולה. בעיר-המתים מתגוררים בין חצי מיליון למיליון תושבים.

בדיווחים העיתונאים עושה עובדה זו רושם מהירי. איך יכולים מאות אלפי בני-אדם לגור בבית-קברות? לעיני השומע מצטיירת תמונה של מישפחות המתגוללות בין קברים, של מצבות המשמשות כמיטות או כשולחנות.

המצואות שונה לגמרי. למצרים יש יחס מיוחד מאד למתים — אותו יחס שגרים בשעתו, לפרעונים להקים את הפירמידות המושפלות כאחוזות-קבר. כאשר מישפחה מצרית קוברת את יקרה, היא מקימה לא פעם בית קטן לפע הקבר, בבית זה היא מבקרת מדי פעם כדי להתייחד במשך יום, ואף יממה, עם המת היקר.

גבבור מצוקת הדיוור בכרך, שצמח תוך שנים מעטות מעיר של שני מיליונים לי כוורת אנשית של שמונה-תישעה מיליון נים, נמצא שימוש יעיל יותר לבתים אלה. עיר-המתים התאכלסה. כל מישפחה גרה לה שם בבית קטן כזה, ליד קיברו של קרוב-מישפחה או זר. בכל בית יש חדר אחד או שניים, ולפעמים גם מירפסת. לכל בית חצר, שבו נמצא קבר או כמה קברים. בסך הכל אין התנאים שם רעים יותר מאשר בשכונות-העוני בעיר. אי בכפרים שמהם באו דיירים אלה.

לאחרונה השלימה הממשלה עם המצב והיא, מעבירה קווי מים וי-חשמל לתוך עיר-המתים. פה ושם אפשר לראות אנטנות המתנוססות מעץ לקברים.

אפשר לטייל במשך שעות לאורך הרחובות הקטנים והגדולים של עיר זו, שאינם מרוצפים, לקרוא את הכתובות העתיקות לזכר מתים מלפני עשרות או אף מאות שנים, להתבונן במיסגדים העתיקים הפזורים בשטח זה למכביר.

באחד הטוילים האלה הגעתי, באקראי, לבית-הקברות הצבאי הענקי, שבו קבורים כל חללי קאהיר במלחמת ישראל.

קבר לחללי צה"ל

הגעתי אל בית-הקברות מסימה צדדית, ונכנסתי דרך פירצה בגדר. הסתובבתי בין הקברים — כולם קבריים אחים — ובחנתי את התאריכים הרשומים על לוחות-השיש.

לפני היה פרוש מעין ספר על תולדות המלחמות, שדפיו הם לוחות-שיש. כל מלחמת-ישראל — ממלחמת-העצמאות, דרך סיני וששת-הימים, עד יום-הכיפורים, התוארים הישנים של הצבא המצרי מופיעים על המצבות של 1956, התוארים החדשים על מצבות ששת-הימים, ההתשה ויום-הכיפורים.

באתח הפינות מתנוססים על המצבות צלבים. כאן קבורים החיילים הקופטיים, שנפלו לצד אחיהם המוסלמים.

הרגשה מוזרה — ראוית המידי כמה מן הצד השני. כשאנו חושבים על חללי המלחמות, עומדים לנגד עינינו הבנים של הורים שכולים ישראלים. חללי האוייב הם, לכל היותר, סטאטיסטיקה. רק כאן, בי המנה הרקה של בית-הקברות הי ענקי, חשים דפתע כי חללי האוייב היו גם הם בני-אדם חיים, בנים שד אמהות ואבות.

ליד שורה ארוכה של קברים עדיין מוני חים זרים, חלקם קמל, חלקם עוד טרי. התאריך מלמד מי המונחים כאן — חללי פעולת-הקומנדו בלארנאקה, סוף, סגני-סמלים, חיילים.

מאישים צץ השומר הצעיר של בית-הקברות. הוא מגיש לי פרח. אני מניח אותו בדומיה על קבר חללי לארנאקה. השומר מתעניין דעת מניין